

Ю. Ю. Карлик, М. Г. Бігдан

Вплив рівня державної підтримки на економічний механізм функціонування фермерських господарств

У статті визначено рівень державної підтримки розвитку фермерських господарств та важливість формування економічного механізму функціонування підприємств аграрного сектору, враховуючи кредитування, рівень фактичного фінансування видатків та нестабільність економічного простору.

Ключові слова: економічний механізм, фермерське господарство, кредитування, державна підтримка, аграрний промисловий комплекс (АПК).

Постановка проблеми. Одними з головних проблем, що виникають при утворенні фермерських господарств, є формування економічного механізму ефективного функціонування та державна підтримка цих господарств. Слід зазначити, що це проблеми достатньо складні і багатогранні. Однак без їх вирішення розвиток фермерського господарства є неможливим. Разом з тим, розроблені у наш час наукові підходи дозволяють визначити, якою повинна бути сучасна виробнича система для ефективної роботи підприємств малого бізнесу в умовах формування ринкових відносин.

Аналіз останніх публікацій. Вивченню проблем становлення, функціонування та ефективного розвитку фермерства як однієї з форм господарювання у системі ринкових відносин присвячені наукові праці: Бурика А. Ф., Веселяка В. В., Гайдуцького П. І., Зіновчука В. В., Крисального О. В., Лобаса М. Г., Маліка М. Й., Макаренка П. М., Мармуль Л. О., Месель-Нелепи В. М., Онищенко О. М., Петренка О. Я., Саблука П. Т., Сахачького М. П., Червена І. І., Шеїна І. В., Юрчишина В. В. та багатьох інших вчених.

У сучасних дослідженнях з цієї тематики основні акценти ставлять на питаннях удосконалення економічного механізму за рахунок раціонального розподілу ресурсів та максимізації прибутку. Водночас сьогодення вимагає дослідження взаємозв'язку, співпраці між фермерськими господарствами і державою.

Мета статті полягає в розробці підходів щодо формування економічного механізму ефективного функціонування фермерських господарств та аналізі допомоги держави у розвитку аграрного сектору. Для досягнення мети необхідно розв'язати такі завдання:

- 1) визначити комплекс чинників, що впливають на формування економічного механізму функціонування фермерських господарств;
- 2) дослідити рівень кредитування аграрного сектору державою та проаналізувати його роботу за 2010 рік;
- 3) визначити складові для підвищення ефективності механізму кредитування фермерських господарств;

Результати дослідження. Внутрішній економічний механізм підприємства – це система економічних методів та важелів, що, по-перше, забезпечує зовнішні зв'язки

Карлик Юлія Юріївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського; Бігдан Марина Григорівна, аспірант Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського.

© Ю. Ю. Карлик, М. Г. Бігдан, 2012

підприємства і створює відповідні умови отримання доходу, по-друге, сприяє розвитку виробничих відносин усередині підприємства [1].

Структура внутрішнього економічного механізму включає в себе: організаційно-економічну систему або формування вертикальних зв'язків між підрозділами й адміністративним центром та горизонтальних зв'язків між окремими підрозділами; систему внутрішньогосподарського ринку; систему планування діяльності підрозділів; систему контролю й оцінки діяльності підрозділів; систему матеріальної відповідальності підрозділів; мотиваційний механізм [1].

В основі формування економічного механізму функціонування фермерських господарств (особливо в період їх організації та становлення) знаходиться комплекс взаємопов'язаних чинників. До них належать організація економічних і виробничих взаємозв'язків, визначення найбільш раціональної спеціалізації виробничого типу господарств, визначення видів та обсягів виробництва продукції [3].

Розвиток фермерства є головним критерієм успіху всього агросектору, адже на селі нині проживає 32% населення. Тому фермерство повинне функціонувати як потужна економічна і соціальна сила. Український фермер сьогодні – це основний виробник сільгосппродукції та рушійна сила аграрного сектору, один з головних постачальників на ринок продовольчих товарів та роботодавець, який створює нові робочі місця. Починаючи з 1990 року, кількість фермерських господарств зросла з всього лише 82 до 42000. Це 75% від загальної кількості господарюючих суб'єктів у сільському господарстві України. На сьогодні у користуванні фермерських господарств знаходиться 4 мільйони 300 тис. га сільськогосподарських угідь (з них – 4,2 млн га ріллі). Для формування більш раціонального механізму господарювання потрібна реорганізація інформаційного забезпечення організації виробництва, зокрема нові умови господарювання значно змінили цілі бухгалтерського обліку, системи звітності, контролю і аналізу господарської діяльності, що вимагає їх відповідної перебудови.

Проаналізуємо роботу агропромислового комплексу за 2010 р. (рис. 1).

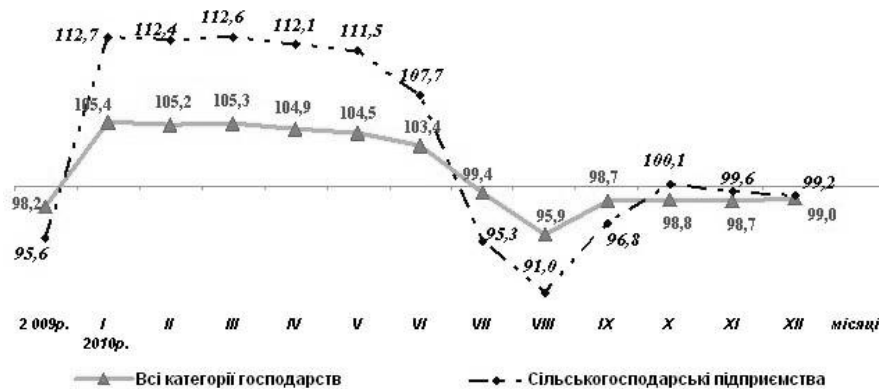

Рис. 1. Індекси сільськогосподарського виробництва 2009–2010 років, %

Виробництво валової продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств зменшилося порівняно з 2009 роком на 1%. Валова продукція сільськогосподарських підприємств зменшилася на 0,8%, господарств населення – порівняно на 1,1%. Обсяг виробництва валової продукції рослинництва зменшився на 4,6%, тваринництва – збільшився на 4,5%. Обсяги виробництва валової продукції

зросли у 16 регіонах, з них найбільше в Одеській (на 8,7%), Черкаській (на 5%), Чернівецькій (на 3,4%), Херсонській (на 2,9%), Вінницькій (на 2,8%) областях. Зменшено обсяги виробництва продукції сільського господарства у 9 регіонах, найбільше у Чернігівській – на 13,1%, Харківській – на 12,9%, Полтавській, Луганській областях – на 8,2% [4].

Таким чином, для покращення рівня функціонування фермерських господарств у період економічної нестабільності необхідне збільшення фінансової підтримки з боку держави. Державна підтримка розвитку фермерства є необхідною умовою прискореного розвитку аграрного сектору і підвищення ефективності його функціонування в умовах перехідної економіки.

Враховуючи складний фінансовий стан сільських товаровиробників, високий рівень зношеності основних засобів та необхідність створення міцної матеріально-технічної бази, доцільними є зменшення ставки ПДВ на сільськогосподарську продукцію фермерських господарств, а також пільгове оподаткування доходу або повна відміна ПДВ. Збережені за рахунок цього кошти спрямовуватимуться на розширення виробництва, насамперед – на оновлення складу основних засобів. Економічний механізм є однією зі складових частин господарського механізму, тобто такого способу ведення господарства, за якого забезпечується найвища рентабельність підприємства, з властивими йому відносинами, засобами впливу на розвиток виробництва і формами залучення людей до праці. Він включає: ресурсно-нормативне планування, матеріально-технічне забезпечення, кредитно-фінансові відносини, систему ціноутворення, госпрозрахункові відносини, форми організації і оплати праці. Для фермерських господарств найбільш важливе значення має удосконалення механізму кредитування (рис. 2) та фінансування (рис. 3), оплати праці, орендних відносин, оподаткування, інформаційного забезпечення, збуту продукції.

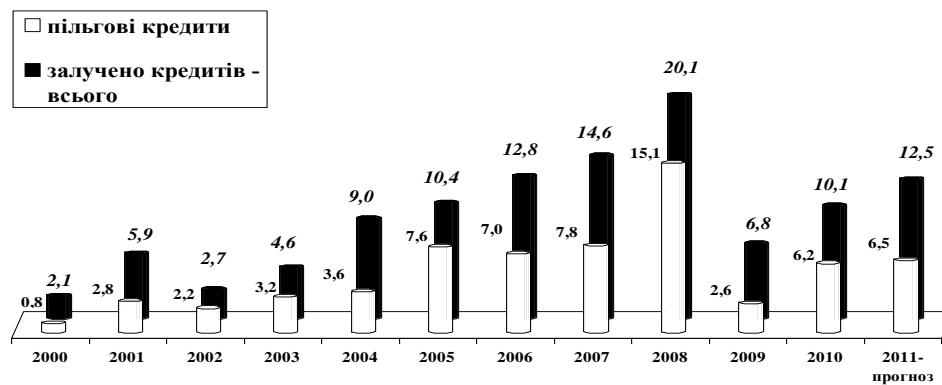

Рис. 2. Кредитування підприємств агропромислового комплексу України 2000–2011 рр., млрд грн

Аналізуючи діаграму, зображену на рис. 2, можна зробити висновок, що в період з 2003 по 2008 рік рівень кредитування підприємств аграрного сектору зростав, а з 2009 р. сума пільгових кредитів значно зменшилася, що ускладнює ефективність функціонування економічного механізму фермерських господарств.

Відповідно ця закономірність простежується і у фактичному фінансуванні видатків по Мінагрополітики: до 2008 р. рівень фінансування на підтримку розвитку підприємств

агропромислового комплексу зростав, а 2009 та 2010 року спостерігається зниження фактичного фінансування фермерських господарств.

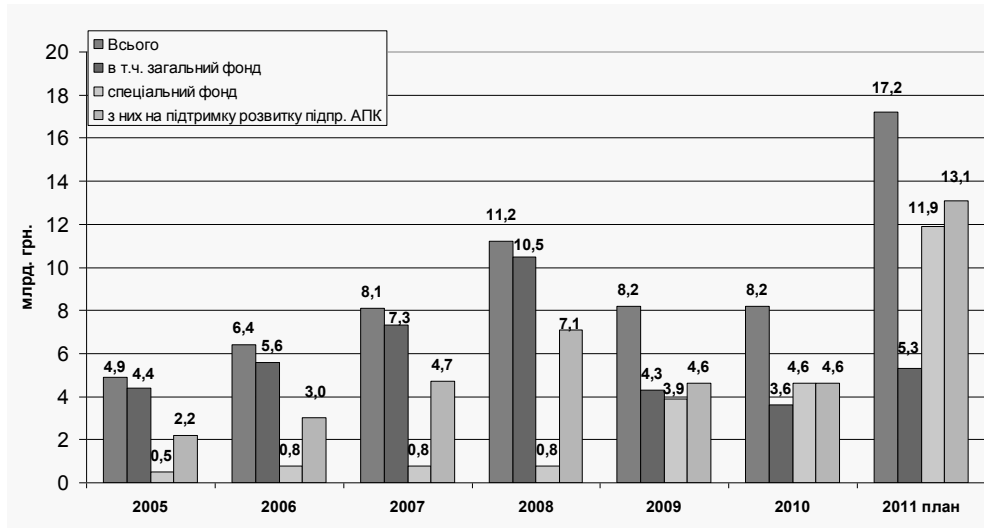

Рис. 3. Фактичне фінансування видатків по Мінагрополітики 2005–2011 рр.

Отже, незважаючи на політику сприяння кредитуванню, відсутність доступу до кредитних ресурсів у сільській місцевості, особливо для великої кількості власників землі, які щойно отримали права на неї, та дрібних і середніх фермерських господарств, які з'явилися протягом останніх років, загально визнана одним з основних факторів, який перешкоджає розвитку сільського господарства України. Потреба невеликих сільськогосподарських виробників у кредитних ресурсах не задовольняється в повному обсязі [2].

Для удосконалення кредитування в аграрній сфері потрібно зробити багато кроків, насамперед це:

- запровадження іпотеки на землю;
- безперешкодне одержання сільськогосподарськими товаровиробниками кредитів;
- запровадження системи сільськогосподарських субсидій для підтримки виробництва;
- застосування диференційованих відсоткових ставок за користування кредитом.

Фермерські господарства, як і інші сільськогосподарські виробники, не можуть успішно розвиватися без створення ефективної кредитної системи. Прийняття Земельного Кодексу в жовтні 2001 р. потребує створення державно-комерційного Земельного банку, який буде надавати іпотечні кредити під заставу землі і майна.

Висновки. Формування економічного механізму ефективного функціонування фермерських господарств є важливим етапом у розвитку аграрного сектору. Дана проблема охоплює практично весь комплекс виробничо-економічних чинників становлення, розвитку та функціонування фермерських господарств.

Сучасна виробнича система, на якій ґрунтується економічний механізм, має бути:

- високоефективною – вирізнятися високою продуктивністю за мінімальних витрат виробництва;

– високоадаптивною, що передбачає високий рівень гнучкості техніки і технології, який забезпечував би мінімум витрат трудових і матеріальних ресурсів при зміні (оновленні) об'єктів виробництва;

– стабільною – характеризуватися постійним складом і структурою технічних засобів, технологічного процесу та організації виробництва протягом певного періоду часу.

Державна підтримка розвитку фермерства і кооперування є необхідною умовою прискореного розвитку аграрного сектору і підвищення ефективності його функціонування в умовах перехідної економіки.

Тому, для підвищення ефективності механізму кредитування фермерських господарств, необхідно: удосконалити діюче законодавство у напрямку врахування інтересів фермерських господарств, а також підвищення відповідальності позичальника за невиконання кредитної умови; запровадити іпотечне кредитування під заставу землі з реально діючим механізмом її вилучення в разі неповернення позички; створити максимально привабливі умови для вкладення кредитних ресурсів комерційних банків у галузі АПК, запровадити створення кредитних спілок на базі Асоціацій фермерів, створити спеціалізований фермерський банк – централізовану установу, яка буде орієнтована на роботу саме з цими формуваннями, враховуючи особливості їх виробництва.

Подальші дослідження в даному напрямку необхідно спрямовувати на розроблення програм підтримки та кредитування фермерських господарств, які забезпечать ефективне формування економічного механізму їх функціонування.

1. *Грещак М. Г.* Внутрішній економічний механізм підприємства : навч. посібник / М. Г. Грещак, О. М. Гребешкова, О. С. Коцюба ; за ред. М. Г. Грещака. – К. : КНЕУ, 2001. – 228 с.
2. *Колотуха С. М.* Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності / С. М. Колотуха, І. П. Борейко // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 89–96.
3. *Прокопчук О. Т.* Проблеми кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств / О. Т. Прокопчук // Матеріали Всеукраїнської наукової конференції молодих учених / УДАУ. – Умань : УДАУ, 2008. – В 2ч. – Ч. 2. – С. 128–129.
4. *Міністерство аграрної політики та продовольства України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minagro.gov.ua.

Отримано 04.11.2011 р.

Ю. Ю. Карлик, М. Г. Бигдан
Влияние уровня государственной поддержки
на экономический механизм функционирования фермерских хозяйств

В статье определен уровень государственной поддержки развития фермерских хозяйств и важность формирования экономического механизма функционирования предприятий аграрного сектора, учитывая кредитование, уровень фактического финансирования расходов и нестабильность экономического пространства

Ключевые слова: экономический механизм, фермерское хозяйство, кредитование, государственная поддержка, аграрный промышленный комплекс (АПК).

U. U. Karlik, M. G. Bigdan
Influence of level of state support on the economic mechanism of functioning of farms

In the article the level of state support of development of farms and importance of forming of economic mechanism of functioning of enterprises of agrarian sector are certain, taking into account crediting, level of the actual financing of charges and instability of economic space

Keywords: economic mechanism, farm, crediting, state support, agrarian industrial complex (AIC).